

TÜRKİYE’DEKİ YATIRIMCILAR İLE FİNANSAL OKURYAZARLIK ÜZERİNE ETNOGRAFİK ARAŞTIRMA*

Prof. Dr. Mustafa Şeref AKIN**

Edanur DEMİR***

Araştırma Makalesi
(Research Article)

Uluslararası
Muhasebe ve Finans
Araştırmaları Dergisi
Aralık 2021; 3(2): 46-62

APA Stili Kaynak Gösterimi:

Akın, M. Ş., Demir, E. (2021). Türkiye’deki Yatırımcılar ile Finansal Okuryazarlık Üzerine Etnografik Araştırma. *Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 46-62.

ÖZ

Bu çalışma Türkiye’deki bireylerin finansal yatırımlarını yaparken düşüncelerini, davranışlarını, endişelerini ve beklentilerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Yatırımcıların finansal enstrümanlara bakışını derinden öğrenebilmek için yatırımcılar ile etnografik mülakat yapılmıştır. Türkiye’deki finansal okuryazarlığın, genel kanının aksine, ileri düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan hali hazırda finansal yatırım yapan kişiler detaylı şekilde yaptıkları yatırımların sebepleriyle anlatmışlardır. Yatırımlarındaki dövize ve altına kayışın nedeninin altında makro ekonomik istikrarsızlık ve güven unsurundan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Gayrimenkule aynı motivasyonlarla yatırım yapıldığı ancak maddi imkânların sınırlandırdığı görülmüştür. Hisse senetlerine yapılmış yatırımlardan elde edilen tecrübeler sonucunda uzun dönemli bir yatırım aracı olduğu ifade edilmiştir. Yatırımcıların güvenilir bulmadıklarından özel sektör tahvilleri ile ilgilenmemekteler. Ekonomik politikalar açısından altın ve döviz tasarruflarının artışının önüne geçilmesi için parasal istikrar ve güven ortamı gereklidir. Altına veya sabit miktarda bulunan varlıklara endeksli bir para birimi çözüm olabilir.

Anahtar Sözcükler: Finansal Okuryazarlık, Altın, Ekonomik İstikrarsızlık

JEL Kodları: G40, P47

* Makalenin gönderim tarihi: 09.05.2021; Kabul tarihi: 13.12.2021, iThenticate benzerlik oranı % 2.

** Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, mustafa.akin@erzincan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1850-9118

*** Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, edanurdmr@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3669-8506

ETHNOGRAPHIC RESEARCH ON FINANCIAL LITERACY WITH INVESTORS IN TURKEY

ABSTRACT

This study reveals thoughts, behaviors, concerns and expectations about individual's financial investments in Turkey. An ethnographic interview was conducted to understand the investors' view of their financial instruments. Contrary to the general belief, financial literacy in Turkey is found to be at an advanced level. The people who have already made financial investments, who participated in the study, explained in detail the reasons for their investments. It is understood that the reason for the shift in foreign currency and gold investments is due to macroeconomic instability and confidence. It has been observed that investments are made in real estate with the same motivations, but the cost of real estate prices limit the investment. Stock investments are considered as a long-term investment tool. As a result of the past experience, stock is considered as a long-term investment. In terms of economic policies, monetary stability is required to prevent gold and foreign exchange savings that cannot be converted into investments. A gold (or a similar fixed asset)-indexed currency might be the solution.

Keywords: Financial Literacy, Gold, Economic Instability

JEL Codes: G40, P47

1. GİRİŞ

Türkiye’de finansal yatırımların ağırlıklı olarak döviz, altın ve mevduatta toplandığını belirtilmektedir (TÜİK, 2021). Hisse senedinin ve özellikle de özel sektör tahvillerinin ağırlığı oldukça azdır. Likit olmayan yatırım tercihi de gayrimenkuldür. Gelişmiş ülkelerde bunun tam tersi bir yapı vardır. Ağırlık hisse senetleri ve özel sektör tahvillerindedir. Bu da Türkiye’de finansal yatırımcıların finansal okuryazarlıkta kısıtlı olduğunu düşündürmektedir (Köksal & Osmanoğlu, 2018). Halbuki derinlemesine mülakatlarda kişilerin Türkiye’nin ekonomik şartlarından dolayı böyle davrandıkları ortaya koyulmaktadır.

Finansal okuryazarlık düzeyi finansal risk ve belirsizlikleri anlama, değerlendirme ve karar verme sürecindeki temel becerileri edinerek ekonomik hayatta kendini koruma ve farkındalıklarının gelişmesiyle ilgilidir. Türkiye’de finansal okuryazarlık alanında yapılan çalışmaların yetersiz olduğuna vurgu yapılmaktadır (Tetik, 2019, s. 3517). Makalede yatırımcıları finansal piyasalarda yatırım yapan olarak değerlendirilmiş ve finansal okuryazarlık seviyesini anlamak için derin mülakatlarla detaylı görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışma yatırımcıların finansal okuryazarlıkta genel kanının aksine ileri seviyede olduğunu, esas sorunun Türkiye ekonomisindeki belirsizliklerden kaynaklandığını işaret etmektedir.

Günlük tüketim miktarından daha fazla gelir elde edilen kişi tasarruf edendir. Bu tasarrufçu hangi finansal enstrümana ne kadar yatırım yaparsa

yapsın birikimini değerlendirdiği sürece yatırımcı kimliği kazanmış olur (Akyol, 2010, 5-7).

Finansal okuryazarlık çalışmaları genellikle nicel yöntemle dayalı olarak anket temelli yapılmaktadır. Kişilere şıklı seçenekler ile sorular sorularak cevapları alınmaktadır. Hâlbuki bu makalede etnografik yöntemde kişinin finansal yatırımlara karşı tepkileri ucu açık sorular şeklinde ve serbestlik tanınarak anlaşılmaktadır. Ayrıca deneyim geçirmiş ve yatırım yapmış kişilerle görüşülmektedir. Anketlerde daha önce yatırım yapmamış kişilere “eğer ...paranız olsaydı veya gelecekte yatırımlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?” tarzında davranış kalıbının gerçekte ne olduğu bilinmeden varsayımsal sorular yönlendirilmektedir. Kişilerin ancak karşılaştıkları durumdaki tepkileri doğru kabul edilebilir. Ayrıca yaptıkları yatırımların ardındaki motivasyonlar sorulamamaktadır. Hâlbuki bu makalede kişinin yatırım yaptığı enstrümanın yanında ardındaki sebeplerin de açıklanması istendi.

2. LİTERATÜR

Finansal okuryazarlıkta bireylerin ülke, cinsiyet, etnik köken, demografik yapı, sosyo-ekonomik ve gelir açısından farklılıkları araştırılmıştır. Bireylerin finansal kararlarını yanlış almalarının altında iki sebep vardır. Birincisi, temel ekonomik kavramları (bileşik faiz gibi) anlamamalarıdır (Hastings & Mitchell, 2018, s. 9). İkincisi ise bireyde sabırsızlık ve önyargı hâkim olduğundan uzun vadedeki kazançlar yerine spekülâtif ürünlere yönelmeleridir. Bu yüzden finansal kararları optimum düzeyin altında kalmaktadır (Hastings & Mitchell, 2018, s. 10). Burada yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri paranın yönetimine ilişkin bilinçli davranış sergilemede önemli fark yaratmaktadır (Noctor, Stoney & Stradling, 1992). Finansal okuryazarlığın doğru kullanımının bireylerin refah seviyesini etkilediğini göstermektedir. Örneğin, finansal okuryazarlığa sahip kişilerin emeklilik planlamaları daha yüksektir (Lusardi & Mitchel, 2011, s. 3). Finansal okur yazarlık sabırla birleştiğinde servet biriktirme de çok etkili olduğu belirtilmiştir (Hastings & Mitchell, 2018, s. 6).

Almanya, Hollanda, İsveç, Japonya, İtalya, Yeni Zelanda, Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri’ndeki araştırmalarda kadınların erkeklere oranla daha az finansal bilgiye sahip oldukları belirlenmiştir (Hasler & Lusardi, 2017, s. 2; Lusardi and Mitchell, 2014, s.413; Fonseca Mullen, Zamaro & Zissimopoulos, 2012, s.90; Bucher-Koenen, Lusardi, Alessie, Vqn Rooji, 2016, s. 250). Cinsiyetler arasında bankacılık hizmetlerinden kredi kullanmaya kadar çeşitli finansal hizmetlerden faydalanmada eşitsizlik mevcuttur (Hasler & Lusardi, 2017, s.13).

Etnik/ırksal farklılıklar açısından Amerika Birleşik Devletleri’ndeki araştırmalarda Afrika ve Latin Amerikalı kökenlilerin diğer etnik gruplara

göre daha az finansal okuryazar oldukları tespit edilmiştir (Lusardi & Mitchell, 2011, s. 5). Kentsel/kırsal bölgelere göre yapılan araştırmada Rusya’da şehir sakinlerinin kırsal kesimde yaşayanlara göre finansal okuryazarlıkta daha bilgili oldukları bulunmuştur. Gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkelerin kıyaslanmasıyla genel eğitim seviyesinin önemi ortaya konulmuştur (Özdemir, Uysal, & Kokkizil, 2018, s. 328).

Gelişmekte olan ülkelerde yapılan çalışmalar genel eğitim seviyesi üzerinde durmaktadır. Eğitim seviyesine göre, Meksika, Lübnan, Uruguay, Kolombiya’da ülkenin resmi dilinde okuyamayan bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğu tespit edilmiştir (Mitchell & Lusardi, 2015, s. 10). Eğitim seviyesindeki yükselmeyle birlikte finansal okuryazarlıkta yükselmektedir. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerde bölgesel farklılıklar, eğitim yılı ve kalitesi önemli rol oynamaktadır (Özdemir, Uysal, & Kokkizil, 2018, s. 329). Bu çalışmalarda finansal okuryazarlık düzeyinin cinsiyet, yaş, eğitim ve işin niteliği gibi kriterlerden etkilenmediği savunulmuştur. Dolayısıyla herkes finansal okuryazarlık eğitimi alabilir ve kendini geliştirebilir (Bhushan & Medury, 2013).

Türkiye’de 2018 yılında Finansal Okuryazar ve Erişim (FOE) adıyla yayınlanan anket sonuçlarını ve tüketicilerin finansal davranışlarını inceleyen Karaca (2018), Türkiye’de finansal okuryazarlık oranı 2017 yılı endeksinde 60,8’den 2018’de 61,2 değerine yükselerek kişilerin yatırım-tasarruf kararlarını belirleme ve bütçelerini yönetmede daha rasyonel oldukları gözlemlenmiştir (Karaca, 2018). Öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada finansal okuryazarlık seviyesinin öğrencilerde temel düzeyde olduğunu, enflasyon, borsanın işleyişi, stok ve varlık çeşitlendirme bilgisinin cinsiyete göre değiştiği saptanmıştır (Ergün, Şahin, & Ergün, 2014). Kadınların finansal okuryazarlık düzeyinin erkeklerinkinden daha düşük olduğu gözlemlenmiştir (Kanmaz, 2018).

Hane halkının finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeyi amaçlayan Güler ve Tunahan (2017) elde ettiği bilgiler sonucunda hane halkının yarısından fazlasının finansal okuryazarlık seviyesinin düşük düzeyde olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca tasarruf davranışının demografik özellikler karşısında anlamlı ilişki olduğunu gözlemlenmiştir. Hane halkının finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olmasından dolayı tasarruf davranışlarını önemli derece de etkilediğini de belirtmişlerdir (Güler & Tunahan, 2017, s. 97). Hisse senedine yatırım yapan yatırımcıların finansal okuryazarlık, bilgi, davranış ve tutumlarını ölçülmüştür (Kanmaz, 2018). Hisse senedi yatırımcılarının eğitim düzeyi finansal okuryazarlık arasında ilişki olduğu fakat portföy büyüklükleri ve yatırım süresi arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir (Kanmaz, 2018).

Başka bir çalışmada, 25 farklı ilde hisse alım satımı yapan birçok yatırımcı üzerinde anket uygulanmıştır (Doğan, 2019). Öğrenci, emekli, serbest meslek, özel ve kamu sektörü çalışanlarından oluşan yatırımcıların

finansal okuryazarlık oranının %53,49 olduğunu tespit etmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda finansal okuryazarlık seviyelerinin hisse alım-satım işlemlerini yapan yatırımcıların yapmayanlara kıyasla daha yüksek olduğu ve demografik özelliklere göre de farklılaştığı saptanmıştır (Doğan, 2019, s. 1616).

Devletin finansal okuryazarlığı geliştirmede önemli rol taşıdığı vurgulanmıştır. Finansal okuryazarlık eğitimlerinin temeli ilköğretim düzeyinden başlaması ve müfredatta her dönem finansal eğitim dersleri verilmesi önerilmektedir (Tetik, 2019, s. 3517).

3. YÖNTEM

Yapılan çalışma nitel araştırma yöntemiyle yürütülmüştür. Nitel araştırma yöntemiyle yürütülen çalışmalarda incelenen olgu ve olaylar üzerinden veri toplama teknikleri (gözlem, görüşme, belge...) yardımıyla veriler toplanarak araştırmada doğal ve derin bir algıya ulaşma hedeflenmektedir (Morgan, 2016). Belirlenen problemler kendi bağlamında ve yorumlayıcı bir bütüncül bakış açısıyla olay ve olguları inceleyerek insanların onlara atfettiği anlamlara odaklanılır (Baltacı, 2019, s. 378). Dolayısıyla veri analizi tanımlama, sınıflandırma ve kavramları ilişkilendirerek betimleme sağlama aşamalarından oluşmaktadır (Corbin & Strauss, 2008, s. 108).

Araştırmanın veri analizinin daha kolay yürütülmesi için araştırmayı daraltma, deseni belirleme, analitik sorular geliştirme, önceki deneyimlere dayanarak veri toplamaya devam etme, deneyimleri yorumlama, araştırmacı günlüğünü yazıma, katılımcıların konuya dair düşüncelerini anlama, alan yazın taraması, çeşitli kavramlardan yararlanma ve görsel öğelere yer verme adımlarının takip edilmesi oldukça faydalıdır (Bogdan & Biklen, 2007, s. 168).

Sosyal bilimler alanında etnografik yöntemde nicel araştırmanın aksine önceden belirlenen bir amaç veya problem bulunmamaktadır. Araştırma çalışma alanındaki etkileşim ve problem uyumu ile şekillenir. Fakat bu durum nitel araştırmanın amacı yoktur anlamına gelmemektedir (Çelik, Baykal, & Memur, 2020, s. 382). Araştırmanın “hangi koşullarda ortaya çıktığı” ve “sorunları yaratan olay nedir?” gibi soruları açıklamaktadır (Çelik, Baykal, & Memur, 2020, s. 383). Nitel araştırma yönteminde nitel yöntemde olduğu gibi sorulan sorulara “evet/hayır” veya “seçenekler arasında” gibi kesin ifadeler ile cevap istenmemekte bireylerin edindikleri deneyimler ışığında düşüncelerini açıklamaları beklenmektedir.

Araştırma evreni Türkiye’de farklı şehirlerde yaşayan ve farklı mesleklere sahip olan kişileri kapsamaktadır (Tablo 1). Etnografik araştırmalar kişinin sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerine odaklanmak yerine, geçirmiş olduğu deneyimlere odaklanılmaktadır. Eğer bu özellikleri

deneyiminin bir parçasıysa, bu konuda da sorular sorulmaktadır. Önemli olan kişinin yaşamış olduğu deneyimleri ortaya çıkarmaktır. Çalışmada tüm katılımcılar tasarruflarında bulunmakta ve farklı finansal araçlarında yatırımlarını değerlendirmektedirler.

Katılımcılarla yapılan mülakat görüşmelerinde çalışmanın amacına uygun ve yatırım hedefine yönelik 7 adet açık uçlu ve somut deneyimler üzerinden sorular yöneltilmiştir. Ayrıca verilen cevaplara karşı takip sorularıyla konunun derinine inilmiştir. İlk 3 soruda tasarruf sahibinin genel eğilimi öğrenilmekteyken son 4 soruda hisse senedi, devlet ve özel sektör tahvilleri, altın, döviz ve gayrimenkul üzerine geçirmiş oldukları deneyimleri sorulmuştur. Sorular şu şekildedir -bunlarla sınırlı değildir, cevaplara göre ek sorular sorulur:-

1. En son tasarruflarınızı nerede değerlendirdiniz? Neden tercih ettiniz?
2. Ağırlıklı olarak tasarruflarınızı hangi yatırım aracında değerlendiriyorsunuz? Neden?
3. Emekliliğiniz için hangi yatırımları yapıyorsunuz? Neden bunları tercih ediyorsunuz? (Emeklilik)
4. En son ne zaman hisse senedi piyasasına yatırım yaptınız? Nasıl karar verdiniz? Nasıl neticelendi? (Yatırım yapıyorsa) Neden siz hisse senedi piyasasına ağırlıklı yatırım yapıyorsunuz? (düşük yatırımı varsa) Neden siz hisse senedi piyasasına yatırım yapmıyorsunuz? Neden çekiyorsunuz? Hisse senetlerine yatırımla ilgili sizin ve tanıdığınız birinizin başından geçen bir hikâyeye anlatır mısınız? (Yatırım yapmıyorsa) (Hisse Senedi)
5. Devlet tahvillerine yatırım yapıyor musunuz? Ne zaman yaptınız? Neden tercih ettiniz? Özel sektör tahvillerine yatırım yapıyor musunuz? Ne zaman yaptınız? Neden tercih ettiniz? (Tahvil)
6. Ağırlıklı olarak altın veya döviz yatırımı yapıyor musunuz? Neden tercih ediyorsunuz? (Altın)
7. Ağırlıklı olarak gayrimenkul yatırımı yapıyor musunuz? Neden tercih ediyorsunuz? (Gayrimenkul).

Tablo-1: Katılımcıların Demografik Özellikleri ve Özgeçmişleri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Şehir	Meslek/ Deneyim
K1	Erkek	45	İstanbul	Bankacı
K2	Erkek	40	İstanbul	Bankacı
K3	Kadın	33	İstanbul	Yatırımcı
K4	Erkek	37	İstanbul	Yatırımcı
K5	Kadın	45	İstanbul	Genel Müdür
K6	Erkek	30	İstanbul	Bankacı
K7	Erkek	27	Balıkesir	Bankacı
K8	Erkek	25	İstanbul	Emekli
K9	Erkek	60	İstanbul	Yatırımcı
K10	Erkek	23	İstanbul	Aile işletmesi
K11	Kadın	25	Trabzon	Bankacı
K12	Kadın	29	Erzincan	Öğretmen
K13	Kadın	31	İstanbul	Hemşire
K14	Erkek	50	Erzincan	Esnaf
K15	Kadın	26	Erzincan	Aile işletmesi

4. BULGULAR

4.1. Finansal Okuryazarlık Durumu

Katılımcıların tasarruflarını farklı amaç ve biçimlerde değerlendirmesi finansal okuryazarlık düzeyleri hakkında bilgi vermektedir. Bu yüzden katılımcıların verdiği cevaplardan asgari finansal bilgiyle doğru karar verdikleri ve varlıklarını etkin şekilde kullandıkları görülmektedir. Ayrıca yatırım sebeplerini de açıklamaktalar: *En son gram altında değerlendirdim. Fiyatlaması cazip geldi (K2). En son tasarrufumuzu gayrimenkul tarafından değerlendirdik. Çünkü günümüz koşullarında daha ekonomik ve ileriki süreçte daha karlı bir yatırım olacağını düşündüğüm için (K5). Güncel gelişmeler takip edilmektedir: Altın ve döviz ile. Altın değeri son zamanlarda artış görülmekteydi. Bu nedenle altını tercih ettim (K6). Son bir yıldır, hisse senedi ve dolar olarak yatırım yapıyorum. Pandemi süreciyle döviz de artma beklentisi içinde olduğumdan bu yönde yatırımlarımı yaptım. Beklediğim gibi de gerçekleşti (K8). Bankada mevduat hesabında tutuyorum. Kontrol etmesi kolay ve kaybetme ihtimali düşük (K12). Normalde değer yitirdiği için araba yatırımları finansal yatırım aracı olarak görülmesi de istisnai fırsatları takip edenler olmuştur: Araba almak için değerlendirdim çünkü sıfır araba modelleri ikici el piyasasına göre çok uygundu (K10). Bilmediği alanlara yatırım yapmadığını vurgulamaktadır: Araba piyasasına hâkim olduğumdan araba alarak tasarruflarımı değerlendiriyorum. Enflasyon ve kuru göz önüne aldığımdan kaybım olmuyor. Diğer piyasa işlemlerine güvenmiyorum ve yeterli bilgim olmadığından giriş yapmıyorum (K13). Kazancını kendi işine*

ve artan kalan karıyla da yatırım yapmaktadır: *Ticaret ile uğraşıyorum dolayısıyla ilk işe yatırım yapıyor ve ileride fiyatları artacak ürünleri tahmin ederek önceden alıyorum. Tasarrufumun bir kısmını da arsa ve menkul kıymetler olarak değerlendiriyorum (K14).*

Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin ileri seviyede olduğunu göstermektedir. Borsada şirketin karına ortak olmak için yatırım yapmıştır: *9 yıldır finans sektöründe çalışmaktayım. En son tasarrufum, bir şirketin halka arz olması nedeniyle hisse senedi alımı ile gerçekleşti. Halka arz işlemlerinde, halka arz olacak şirketin ortaklık yapısı halka açıldığından yani borsada işlem göreceğinden bu tarz işlemlerden halka arz üzerinden belirlenen hisse senedi alış fiyatı genellikle talebin olumlu etkisi ile artmaya eğilimlidir. Bu nedenle yatırımcılar bu işlemde daha fazla kâr elde edebilmektedirler (K1).* Ekonomideki oynaklıktan dolayı döviz yönelmiştir: *En son tasarruflarımı efektif döviz kuru paritelerinde değerlendirdim. Son dönemde yaşanan ulusal ve uluslararası parametrelerdeki değişimlere paralel olarak döviz kurlarında volatilité (oynaklık) artmıştır. Yaşanan değişimleri, politika ve uygulama adımlarını takip ederek kısa vadede alım ve satım fiyatından kar elde etme amacıyla döviz kurlarına yönelik pozisyonlar aldım (K3).* Altının gelecek yıllarda fiyatı tahmin ederek altın yatırımı yapmıştır: *En son tasarruflarımı emtia(altın) üzerinde değerlendirdim. Çünkü piyasayı takip ediyordum ve 2021 yılında altın ons 2000 doların üstünde olacaktı (K4).* Borsada banka sektörüne yönelmiştir: *Hisse senetlerinde değerlendirdim. Faiz artışın olması beklentisi ile banka hisse senetlerinden bir sepet yaptım (K7).* Devlet katkısından dolayı BES'te değerlendirmektedir: *Son tasarruflarımı bireysel emeklilik sistemine yapıyorum. Tercih sebebim %25 devlet katkısı olması (K9).* Kripto paralarla ilgilenilmektedir: *Kripto para aldım. Getirisi yüksek olduğundan zamanımı ona harcıyorum (K11). Fakat kripto paralarda beklediğim tersi oldu. Azalması umuyordum, ani sıçramayla 50 bin dolara ulaşması geri aldığım yatırımlarım için beni mutsuz etti. Bunu Türkiye'deki yatırımcıların pandemiden dolayı ani ve yüksek taleplerine bağlıyorum (K15)*

4.2. Riski Görme ve Dağıtma: Altın, Mevduat ve Döviz

Finansal yatırımlarda bilinçli bir şekilde riski dağıtarak kendilerini koruma eğilimindedir: *Hisse senedi ve ons altın. Günlük teknik analiz yapıp belli hisselerde orta vadede yatırım yapıyorum aynı zamanda tam altın 2.000 TL iken aldım ve kısa süre önce yaklaşık 1,000 TL üstünde bir kar yaptım bu sadece tek bir enstrüman (K4).* Tasarrufumu altın, hisse ve kripto paralara pay ederek büyük ve kısa vadede yatırım yaptığımı düşünüyordum. Hisseler için artış beklediğim birkaç şirketin istediğim şekilde sonuçlanması uzun vadede o şirketler kalmam düşüncesini sağladı (K15). Kısa ve uzun vadeli yatırımlar ayrılmaktadır: *Borsa ve döviz de değerlendiriyorum. Borsa uzun vadede yatırım. Döviz ise enflasyondan korunmak amacıyla (K2).* Riski doğru

tanımlayarak yatırım kararlarındaki davranış ve tutumları finansal okuryazarlık kavramına uymaktadır: *Ağırlıklı olarak tasarruflarımı hisse senedinde değerlendiriyorum. Hisse senedini alan yatırımcılar aldığı fiyatın üzerinde bir değerden hisse senedini satarak kâr elde etmeyi beklerler. Bu yatırım aracında kaybetme riskiniz diğer yatırım araçlarına göre çok daha fazla olduğundan risk unsuru daha ön plandadır. Riskin olduğu yerde de getirinin daha fazla olması beklenir. Burada aslında risk-getiri dengesindeki etkinin olumlu tarafını tercih etmekteyim. Hisse senedi alımlarında şirketlerin finansal durumu iyi analiz edilmelidir. Finansal durumlarında olumlu gelişme olan şirketlerde (sermaye artırımı, yönetim değişikliği, şirket birleşmesi vs.) hisse senedinin fiyatının değerlendirilmesine bu da yatırımcının kâr elde etmesine zemin hazırlayacaktır. Siyasi gelişmelerde, hisse senedi fiyat değişikliğinde ülkenin borsa sistemini olumlu ya da olumsuz etkileyebileceğinden doğru zamanlarda hisse senedi alım ve satım işlemleri gerçekleştirilmelidir (K1). Nominal ve reel getirilerin farkındalar: Ağırlıklı olarak tasarruflarımı mevduat hesaplarında değerlendiriyorum. Reel faiz getirisi yüksek olmamasına rağmen 150 bin TL'ye kadar devlet güvencesi altındadır. Bu güvence, temerrüt riskini elimine etmektedir (K3). Güvenilirlik ve kolay elde edilmesi ön plandadır. Riske karşı tolerans seviyeleri çok düşük ve garantili yatırım araçları tercih edilmektedir. Özellikle altın ön plandadır: İlk önceliğim altın. Çünkü güvenilir ve uzun vadeli yatırım aracı bana göre. Tasarruflarımın büyük bölümünü ona ayırdıktan sonra hisse senedi ve küçük bir kısmıyla kripto para alıyorum (K15). Yatırım yapan kişilerde riski görme ve dağıtma bilinci bulunmaktadır. Günümüz koşullarında zaten tasarruf yapmak mümkün değil anca oluşabilecek imkanlar doğrultusunda gayrimenkul, döviz ve altın olmak şartıyla sepet oluştururum. Nedeni ise mevcut ekonomik gidişattan kaynaklı (K5). Altın TL 'ye göre artış seyretmekteydi bu sebeple tercih ettim (K6). Döviz ve Altında değerlendiriyordum. Fakat 2021 yılı için TL mevduat ve Hisse senedi piyasasında değerlendirmeyi düşünüyorum (K7). Ağırlıklı olarak tasarruflarımı altın, döviz olarak yapıyorum daha güvenli olduğunu düşünüyorum (K9). Altına yatırım yaparak. Sürekli değerlendiğini düşünüyorum uzun vadede (K10). Kesinlikle altın uzun vadede risksiz ve kazançlı olduğunu düşünüyorum (K11). Açıkça söylemek gerekirse işime daha çok yatırım yapıyorum. Diğer yatırım araçları benim için kesin kazanç olarak görülmemektedir (K12). Altın ve dolara yatırım yapıyorum. Uzun sürede gelir sağlama ihtimalim çok yüksek (K13). En çok tercih ettiğim altın. Güvenilir (K14). Ağırlıklı olarak döviz diyebilirim. Kısa vadede öngörülebilir bir durum olduğundan alıp satım işlemi kolay olması ayrı bir avantaj (K8).*

4.3. Emekliliğe Yatırım

Birey tasarruflarından bir kısmını emekliliğe yönelik yatırıma aktararak emeklilik döneminde ek gelir sağlanmasını ve refah düzeyinin yükselmesini

hedefler. Emeklilik yatırımlarının arzu edilen seviyede olmasının üç kısıtı vardır: Gelir, makro ekonomi ve getiri. *Önemli meblağların yatırılması bu durumu sağladığından şu anki ekonomik durumuma göre tercih edemiyorum. Ülke ekonomimizin çok parlak olmaması nedeniyle döviz ya da halkın her zaman yatırımından vazgeçmediği altına yönelim gelecekte avantaj sağlayabilir. Bu istikrarlı ekonomilerde çok fazla değişkenlik göstermeyebilir (K 1).* Emeklilik döneminde refah düzeylerini artıracak yatırımlarının iş/meslek, gayrimenkul ve finans piyasalarıyla sağlamaktadırlar: *Emeklilikte yapabileceğim meslek yatırımlarım var. Şimdiden hobi amaçlı başladım bir iki işe sonrasında işe dönüştürebilmeyi umut ediyorum (K2).* Emeklilik yaşamımda daha refah yaşamak adına finansal araçların yanı sıra gayrimenkul ve arazi yatırımı gerçekleştiriyorum (K3). Tarımsal ürünlere yatırımı yapılmaktadır: *Gelecek dönemlerde tarımın önemi hızla yükselecek. Emekliliğimde kendi toprağımı işleyerek besini mi sağlama, hem de kazanç elde etmeyi hedefliyorum (K3).* Bireysel emeklilik sistemine girmişlerdir: *BES'den faydalaniyorum. Gelecekte faydasını görmek için (K13).* Bireysel Emeklilik Fonlarına katılım sağlıyorum (K14). *BES'e yeni kayıt oldum. Geçerim için küçükte olsa zorlanmadan yapabileceğim ve ödeyebileceğim bir yatırım (K15).* Bireysel emeklilik sistemine yatırımı yanında riski düşük yatırımlar (altın, arazi) tercih edilmektedir: *Evet çalıştığım özel sektördeki kurumum benim adıma emeklilik için yatırım yapmaktadır. Ayrıca bende gram altın alarak yatırıma devam ettiriyorum (K6).* Bireysel emeklilik sisteminde aylık olarak düzenli bir yatırım tutarım var. *Bu tutarını kızımın yurtdışı eğitim ücreti olarak değerlendiriyorum. Emeklilik için elimde biriken tutarı toprak almaktayım. İlerleyen yıllarda tarım ürünlerinin çok önem kazanacağını düşünüyorum (K7).* Emeklilik dönemi için gayrimenkul yatırımı yapıyorum. *En azından alacağım emekli maaşım ile kira ödemedem üstüne kira alarak yaşamımı sürebilirim (K8).* Emekli olmadan önce gayrimenkul ev, arsa gibi yatırım araçları düşündüm. *Uzun vadede ev ve arsa fiyatlarının katlanması 1-10 gibi getiri sağlaması tercih sebebim (K10).* Döviz/altın yatırımları yapıyorum uzun vadede kazanç sağlıyorum (K11).

Gelecek ile ilgili yatırımlarına başlamayanlarda bulunmaktadır: *BES'e yatırım yapmaya karar verdim ancak buna henüz başlamadım (K4).* Emekliliğim için şu an bir yatırımım yok (K12). *Emekliliğime henüz çok var o yüzden onunla ilgili şu an bir plan yapmadım ancak yapsaydım yine gayrimenkul ve kira gelirleriyle ilgili düşünürdüm (K5).*

4.4. Zayıf Halka I: Hisse Senedi

Hisse senedi yatırımlarına ilgi zayıftır. Çeşitli sebepleri vardır. Risk konusunda algısı olumsuzdur: *Maalesef Türkiye'de hisse senedi yatırımı yanlış algılanıyor. Uzun vadeli yatırım yapmak gereklidir: Gelişmiş piyasalarda hisse senedi yatırımı uzun vadeli tasarrufların değerlendirilmesi*

amacıyla yapılmaktadır. Açıkçası önceden hisse senedi alım-satımı yapıyordum. Ancak, son dönemlerde uzak duruyorum. Çünkü; al-sat demek uzun vadeli bir yatırım değildir. Uzun vadeli düşünmüyorsanız, şirkete tasarruflarınızı teslim edip ortak olmanızın anlamsız olduğunu düşünüyorum (K3). 1-kısa vadeli yatırım düşünürsem yapmam uzun vadeli düşünürsem yaparım. 2- kısa vadede alım ve satım marjından kazanacağım tutarı, kısa vadeli borçlanma araçları, repo-ters repo, döviz paritelerinden zaten kazanabilirim. 3-ne kadar oy hakkı, genel kurula katılma, bilgilendirme hakkın olsa da azınlık olarak şirket politikalarında etkili olamazsın. Bu durum kısa vadede teslim ettiğin sermayenin sana dönüşünü zorlaştırabilir. 4-hisse senedi kısa süreli elinde tutmanın, şirkete zararı dokunabileceği için genel ekonomiye de zararı olacaktır (K4). Pandemi risk oluşturmaktadır: Korona virüs döneminde şirket bilançoları dengesi bozuluyor, en azından kısa dönemde hisse senedi yatırımı düşünmüyorum. (Aşı iyice yaygınlaşana kadar) (K4). Sabretmek gereklidir: 2020 yılı ilk aylarında hisse senedi alımım oldu fakat kısa süreli bir artışın ardından düşüşe geçmesi nedeniyle satmak durumunda kaldım (K7). Hisse senedi alımı uzun vadeli beklemek şartıyla yapılmalı birikimlerin tamamıyla değil de belli miktardaki bölümüyle yapılmalı (K9). Geçmişte acı deneyimler yaşanmıştır: En son 10 yıl önce hisse senedi alımı yaptım büyük zarar ettim yanlış zamanda alım yaptığımı anladım. Çevremden kimsenin para kazandığını duymadım (K9). Fırsatları kollamak gereklidir: En son geçtiğimiz ocak ayında bir hisse senedine yatırım yaptım ve BIST'e yeni açılan bir şirket olması sebebiyle yatırım kararı aldım (K11). Aralık ayında Türkiye de yeni olan bir elektronik eşya şirketine yatırım yaptım. 2 yıl önce bir hissem vardı ve ileride düşer diye panik oldum ve satışa çıkardım. Fakat pandemiden dolayı o şirketin değerinin çok arttığı gördüm. Bu yüzden hisse senedi piyasasına daha temkinliyim (K15).

Hisse senedi piyasalarına giriş yapmamış veya yeni katılmış deneyimsiz kullanıcılar sıklıkla karşılaşılmaktadır: Hisse senetleriyle ilgili hiçbir deneyimim olmadı (K5). Yapmadım (K6). Maalesef kısa süredir bu piyasada olduğumdan başımdan geçen bir hikâye olmadı (K8). O sürece girmek istemiyorum sabırlı biri değilim (K10). Hiç hisse senedi yatırımı yapmadım (K12). 2 yıl önce. Ailemin yönlendirmesiyle birikimimin değerlendirme için aldım (K13). Yapmadım (K14).

4.5. Zayıf Halka II: Özel Sektör Tahvili

Finansal okuryazarlık seviyesi ne olursa olsun tahvil alınmamaktadır: Devlet tahvili ya da özel sektör tahvili hiç almadım. Bu konuda bilgi sahibi değilim (K1). Hayır bu zamana kadar yatırımım olmadı (K4). Özel sektör tahvillerine hayır yapmadım (K3). Tahvillerle ilgilide bir yatırımımız olmadı. Yapmadım (K5). Hayır yapmadım. Yapmıyorum (K10). Hayır hiç yapmadım (K11). Hiç yapmadım (K12). Tahvil piyasası ile ilgili bilgim yok. Bu yüzden yapmadım (K13). Yapmadım (K14). Kamu ve özel tahvilleri alacak olsa kamu

tercih edilmekte ve özel sektör tahvillerine yönelik güven zayıftır: *Özel sektör ödemelerine güvenmiyorum (K7). Hayır, yapmıyorum. Eğer yapacak olursam ilk tercihim devlet borçlanma araçlarına yönelik olurdu. Çünkü; teoride devletler batmaz, batsa bile yeni para arzıyla borcunu kapatır (K3). Devlet tahvillerine hayır yapmadım. Güvenilir bulmuyorum. Yüksek risk içeriyor. Geçmiş dönemlerde ödeyemeyen firmalar oldu (K8).*

Yeterli bilgi ve tecrübeye hâkim olan kullanıcılar dahi almamaktalar: *Tahvil pek tercih etmem (K2). Devlet tahvili yatırımı kısa bir süreliğine yaptım, sabit getiriye razı olanlar için iyi bir yatırım (K9). Tahvilin ne olduğunu ve hangi çeşitlerinin bulunduğunu biliyorum. Fakat hiç bu konuda bir girişim sağlamadım (K15).*

4.6. Aşırı Yatırım Alanı: Altın ve Döviz

Maddi varlıklarını istikrarlı finansal araçlarla değerlendirme olağan karşılanmalıdır. Ancak aşırı olarak bu güvenli alanlara yatırım getiriye düşürmektedir.

Güvenli liman olan altın ve döviz birçok katılımcı tarafından yatırım yapılmaktadır: *Ağırlıklı olmasa da fırsat buldukça altın alıyorum güvenli yatırım aracı olarak görüyorum (K9). Daha çok güvenli limana yatırım yapılır denilir ve ben de altına yatırım yapıyorum ve dünya ekonomisini takip ettiğim için altından çıkıp döviz(dolar-Euro) bunlara da yatırım yapıyorum. Tek bir varlık üzerinden yatırım yapmayı sepet yatırım yapıyorum diyebilirim. Gayrimenkul konusu da cazip geliyor ve ileriki süreçte iyi bir yatırım olarak düşünüyorum (K4). Çünkü güvenirliliği yüksek (K11).*

Uzun dönemli bir yatırım aracı olarak görülmektedir: *Bana göre altın, uzun vadeli bir yatırım aracıdır. Ülkemizde de genellikle bu mantıkla yatırım yapılır. Talebin fazla olması nedeniyle geçmiş yıllara ait altın fiyatları karşılaştırıldığında altının değerlendirildiği görülmektedir (K1). Şu anki piyasa belirsizliğinden yapmıyorum (K14). Döviz yatırımını her zaman yaparım ileride sorunla karşılaşmamak için. Ama altın çok düşük seviyelere ulaştığı zaman alır yaparım (K15). Ülkedeki parasal veya siyasal istikrarsızlığına karşı koruma getirmektedir: Döviz daha çok ülke ekonomisinin istikrarı, siyasi gelişmeler gibi makro değişkenlerin etkisi ile daha hızlı tepkimeler gösterebilir. Altın da aslında bu tarz etkilere tepki göstermektedir ancak halkın güvenli yatırım aracı olması nedeniyle dövize göre daha güvenilir sonuçlar elde edilebilmektedir. Uzun vadeli olarak altın yatırımına sıcak bakıyorum ancak bu durum için doğru zamanda alım gerçekleştirilmesi gerekmektedir (K1). Döviz ise dediğim gibi enflasyon yükünden kurtulmak için (K2). Özellikle altın ağırlıklı. Dövize göre daha güvenilir, istikrarlı bir liman. Tüm insanlığa yetecek ölçüde bir altın rezervi keşif edilene kadar değerinde önemli bir ölçüde azalma olacağını sanmıyorum (K3). Yüksek getiri beklentisi vardır: *Ağırlıklı olarak altın tercih etmekteyim. Son zamanların en fazla getirisi olan yatırım kaynağı. Ağırlıklı olarak altın**

yatırımını güvenilir ve getirisinin iyi olacağını düşünmüş ve altın yatırımı yapmış (K6). Pandemi şartlarında tercih edilmektedir: 11 Mart 2020'de ülkemizde görülen pandemi sonrası altın ve döviz tarafında yatırımlar yaptım. Getirisi nedeniyle tercih ettim. Günümüzde TL para biriminde pozisyon almaktayım. Getirisi daha cazip geliyor bana. Fakat USDTRY 8,10 seviyesini geçerse yine dolara geçerim (K7). Toplumun geneline uyulmaktadır: Günümüz ekonomik yapısı gereği toplumun büyük bir çoğunluğu gibi altın ve döviz yatırımı yapıyorum bende (K8). Öngörülebilir yatırım aracıdır: Öngörülebilir bir yatırım aracı. Ayrıca ülkemizin jeopolitik konumu diğer ülkelerle olan ilişkileri ve içinde bulunduğumuz pandemi süreci bu yatırım aracına yönlendiriyor insanı (K8). Yapıyorum fiyatların sürekli yukarı çıkması beni teşvik ediyor (K10). Satın alınması kolaydır: Çünkü satın alması kolay (K12). Kolay, pratik ve yaygın (K13).

4.7. Gayrimenkul

Gayrimenkul yatırımı çeşitli sebeplerden tercih edilmektedir: İleride potansiyel arz eden yerlere odaklanılmaktadır: Şu an için böyle yatırımım bulunmamaktadır. Ekonomisi elverişli kişiler açısından aslında ülkemizde en kârlı yatırım araçlarından sayılabilir. Gelişime açık bir bölgede alınacak arsa, daire yatırımları, yatırım yapan kişilere çok ciddi kâr sağlayabilir. Bu yatırım için ise; emlak piyasası yakından takip edilmelidir (K1) Bence en iyi yatırımın Gayrimenkul olduğunu düşünüyorum. Gelişme potansiyeli olabilecek yerlerden alım yapılmalı. Bence uygun yol, havaalanı, turizm, sanayi bölgesi olabilecek yerlerin seçilmesi faydalı olacaktır (K9). Emeklilik için bakılmaktadır: Gayrimenkul olarak emeklilik için birkaç bölgemiz var kolladığımız (K2). Emeklilik dönemi için tercih ediyorum. Ağırlıklı arsa tercihimdir. Değerlenme ihtimali yüksek (K8). Tarımsal faaliyetler için alınmaktadır: Tarım arazisi alıyorum. En son memleketim Denizli'de 47 dönüm arazi aldım, önümüzdeki dönemde kekik ekimi yapacağım. Tercih etmemin nedeni tamamıyla beklenti. Beklentiler alınır, gerçekler satılır. Altın kural (K7). Uzun vadede getirisi yüksektir: Ülkemizde son 7-8 yılda emlak piyasasında arsa ve özellikle ev fiyatları astronomik artışlar nedeniyle çok yüksek fiyatlara tırmanmıştır. Bu durumun nedeni de birçok siyasi ve ekonomik değişkenin etkisini taşımaktadır (K1). Evet gayrimenkul konusu da cazip geliyor ve ileriki süreçte iyi bir yatırım olarak düşünüyorum (K5). Çünkü getirisi ve kar oranı yüksek (K11). İstikrarlı getiri sağlamaktadır: Çünkü; gayrimenkullerin değerleri istikrarlı olarak artış gösteriyor (K3). Nüfus faktörü etkendir: Nüfusumuz yüksek ve sektör doyum noktasından çok uzakta. İlerideki gelişmelere paralel olarak elimizde tuttuğumuz gayrimenkulün değeri katlanabilme ihtimali var. Bu durum, çok yüksek kar potansiyeli içeriyor (K3). Çevredeki tanıdıkları tarafından yapılmaktadır: Hayır bu zamana kadar yatırımım olmadı ama ailemden yapanlar var (K4).

Hep kazandırır algısı vardır: *Menkul her zaman kazanır. Ondan yapmaya çalışırım sürekli (K14).*

Gayrimenkul yatırımına engel olan husus gayrimenkul için yüksek yatırım yapılması gerektiğidir: *Şu an gayrimenkul çok pahalı ve alım durumum yok (K10). Yapamıyorum çünkü o kadar yatırıma yok (K13). Çok pahalı ve kazançlı bir yatırım (K15).*

5. SONUÇ

Bu çalışmanın sonucunda toplumda tasarruf yapanların yatırım konusunda istekli ve takipte oldukları görülmektedir. Literatürde finansal okur-yazarlığın düşük olduğu konusundaki yaklaşımların aksine, yatırımcılar analiz yapabilmekte ve verdikleri kararları sebepleriyle anlatmaktadırlar.

Türkiye’de makro ekonomik dengesizlik sonucunda enflasyona karşı altın ve döviz tasarrufu yapılmaktadır. Altın ve döviz yatırımlarının tercih edilmesinin sebebi sıralanmıştır:

- Güvenli liman
- Uzun dönemli
- Parasal veya siyasi istikrarsızlık
- Takı, süs eşyası gibi kullanılabilirliği
- Yüksek getiri beklentisi
- Pandemi şartları
- Genele uymak
- Öngörülebilir yatırım aracı
- Satın alınması kolay

Bu durum şunu göstermektedir; eğer makro ekonomik şartlar değiştirilmedikçe yatırımcılar altın ve döviz yatırımlarından vazgeçmeyeceklerdir.

Yatırımcılar hisse senedi yatırımlarından farkındalar ama çok fazla pay ayırmamaktadırlar. Sebepleri aşağıda sıralanmıştır:

- Riskli yatırım
- Uzun vadeli yatırım
- Pandemi riski
- Sabretmek gerekliliği
- Geçmiş acı deneyimler
- Fırsatlar kollaması için beklenmesi

Hisse senetlerinin yanında tahvil piyasası Türkiye’deki firmalara kaynak imkânı sağlamaktadır. Ancak özel sektör tahvil piyasasına yatırım yapan yatırımcıyla karşılaşılmasıdır. Güvensiz bulunmaktadır. Yeterli bilgi

ve tecrübeye hâkim olan yatırımcı dahi almamaktadır. Kamu tahvillerine de yönelmemektedirler.

Gayrimenkul yatırımcının tercih ettiği yatırım aracıdır. Yatırımcılar gayrimenkule çok yönlü bakmaktadırlar:

- Potansiyeli yüksek
- Emeklilik için
- Tarımsal faaliyet
- Uzun vadede getirisi yüksek
- İstikrarlı getiri
- Nüfus faktörü
- Çevredeki tanıdıklar yönlendirmesi
- Hep kazandırır algısı

Gayrimenkul yatırımına engel olan husus gayrimenkulün fiyatından dolayı yüksek yatırım yapılması gerekmesidir.

Ekonomi için gereken hisse ve tahvil piyasasına kaynakların akmasını, Türkiye'nin makro ekonomik şartları ve yatırımcının güven ile ilgili düşünceleri engellemektedir. Türkiye'nin uzun süre çok düşük enflasyonlu bir makro ekonomik istikrara ihtiyacı vardır. Burada makro ekonomik istikrar ve güvenin sağlanması için Türk lirasına bir çıpa bağlanması olabilir. Özellikle altına (veya sabit miktarda bulunan varlıklara) yönelik çıpa Türk lirasına istikrar getirebilir. Yatırımcılar Türk lirası yerine başka bir para birimine yatırım yapmazlar ve hisse senedi piyasalarında tasarruflarını değerlendirirler.

KAYNAKÇA

- Akyol, Cumhur (2010). *Finansal farkındalığın yatırımcı tercihlerine etkileri: özel bankacılık çalışanlarında finansal farkındalık üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Bhushan, P., & Medury, Y. (2013). Financial literacy and its deteminents. *International Journal of Engineering, Business and Enterprise Applications*, 4(2), 155-160.
- Bogdan, R., & Biklen, S. (2007). *Qualitative Research For Education: An Introduction to Theories And Method*. Boston, USA: Allyn & Bacon, 160-171.

- Bucher-Koenen, T. (2011). Financial literacy, riester pensions, and other private old age provision in Germany. *Max-Planck-Institute for Social Law and Social Policy MEA Discussion Paper 250(11)*, 1-35.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory*. New York: Sage Publication.
- Çelik, H., Baykal, N. B., & Memur, H. K. (2020). Nitel Veri Analizi ve Temel İlkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 379-406.
- Doğan, M. (2019). Türkiye finansal okuryazarlık araştırması. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(4), 1602-1620.
- Ergün, B., Şahin, A., & Ergün, E. (2014). Finansal okuryazarlık: işletme bölümü öğrencileri üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(34), 847-864.
- Fonseca, R, Mullen, K. J., Zamarro, G. & Zissimopoulos. J. (2012). What explains the gender gap in financial literacy? the role of household decision making. *Journal of Consumer Affairs*, 46 (1): 90-106.
- Güler, E & Tunahan, H. (2017). Finansal okuryazarlık: Hanehalkı üzerine bir araştırma. *İşletme Bilimi Dergisi*, 79-104.
- Hastings, A., & Mitchell, O. (2018). How financial literacy and impatience shape retirement wealth and investment behaviors. *Journal of Pension Economics & Finance*, 19(1), 1-20.
- Kanmaz, A. (2018). *Bireysel hisse senedi yatırımcılarının finansal okuryazarlık düzeyi üzerine bir çalışma : İzmir örneği*. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çevrimiçi <http://acikerisim.ikc.edu.tr:8080/xmlui/handle/11469/390?show=full>
- Karaca, H. S. (2018). *Türkiye 'de Finansal Okuryazarlık ve Erişim*. Çevrimiçi https://www.teb.com.tr/upload/PDF/TEB-FOE-Rapor-2018_website.pdf
- Köksal, A. & Osmanoğlu, H. (2018). *Geleceğe Yatırım*. Çevrimiçi <https://bkm.com.tr/wp-content/uploads/2015/06/gelecege-yatirim.pdf>
- Lusardi, A., & Mitchel, O. (2011). Financial literacy around the world: an overview. *National Bureau Of Economic Research*, 1-17.
- Lusardi, A. & Olivia S. M. (2014). The Economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *Journal of Economic Literature* 52 (1), 5-44.

- Mitchell, O. & Lusardi, A. (2015). Financial literacy and economic outcomes: evidence and policy implications. *The Journal of Retirement*, 3(1), 107–114.
- Morgan, J. (2016). *Mixed method design: Principles and procedures*. New York: Routledge.
- Noctor, M., Stoney, S., & Stradling, R. (1992). *Financial literacy: a discussion of concepts and competences of financial literacy and opportunities for its introduction into young people's learning*, London: National Foundation for Educational Research.
- Özdemir, K. K., Uysal, G., & Kokkizil, M. (2018). Financial literacy in developing countries. *Social Indicators Research*, 325-353.
- Tetik, N. (2019). Türkiye'nin finansal okuryazarlık düzeyi: literatür taraması ve sonuçların değerlendirilmesi. *Journal of Turkish Studies*, 14(16), 3505-3524.
- TÜİK (2021), Türkiye İstatistik Kurumu, *Enflasyon ve Fiyat*, <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Enflasyon-ve-Fiyat-106>.

TÜRKİYE'DEKİ YATIRIMCILAR İLE FİNANSAL OKURYAZARLIK ÜZERİNE ETNOGRAFİK ARAŞTIRMA

Etik Beyanı:

Çalışmanın yazarları olarak; bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan ederiz. Editörlerin ve derginin yazarlar tarafından beyan edilen bu hususta ve metinde yer verdikleri bilgi ve görüşler karşısında herhangi bir sorumluluğu bulunmaz. Tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Yazar Katkıları:

Prof. Dr. Mustafa Şeref AKIN ile Edanur DEMİR, çalışmanın gerek literatür gerekse veri toplama, analiz ve analiz bulgularının değerlendirilmesinden oluşan tüm sürece eşit oranda katkı sağlamışlardır.

1. yazarın katkı oranı: %50,
2. yazarın katkı oranı: %50'dir.

Çıkar Beyanı:

Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Prof. Dr. Mustafa Şeref AKIN

Edanur DEMİR